

omnibus praerequisitis ad propriam voluntatis determinationem, possit carentia actus componi.

Propositio 66.

Ad veram libertatem arbitrii non requiritur indifferentia ad bene vel male agendum, quae potius ad imperfectionem subjecti liberi spectat.

Prob. 1º De conceptu potentiae ad bonum ordinatae non est quod deflectat ad malum; *a.* sicut intellectus ad verum, sic voluntas ordinatur ad bonum; *e.* solum per accidens ex defectu deflectit ad malum.

Prob. 2º Sicut intellectus deducit conclusiones ex praemissis, ita voluntas eligit media ad finem; *a.* de conceptu intellectus non est, neque ejus perfectio, sed imperfectio est, quod praepostere inferat falsam conclusionem; *e.* a pari quod voluntas eligat mala media.

Coroll. Ergo liberum arbitrium essentialiter est vis electiva mediorum ad finem (ultimum); ejus perfectio est ut servetur rectus ordo mediorum ad finem; ejus defectus est ut declinet a recto et vero ordine ad falsum aliquem apparentem ordinem.

Propositio 67.

Ad veram libertatem arbitrii non requiritur subjectiva mutabilitas voluntatis, quae potius ad imperfectionem subjecti liberi spectat.

Stat. quaest. 1) Quaeri potest utrum de essentia libertatis sit capacitas illa quam teste experientia nos homines habemus, mutandi voluntatem, ita ut: *a.* circa idem objectum nunc velimus, nunc nolimus; *b.* ex variis objectis nunc unum, nunc aliud velimus.

2) Distinguenda est haec facultas quatenus objective vel subjective spectatur:

a. **Mutabilitas objectiva** voluntatis est facultas volendi ut non semper idem objectum sit, vel ut non semper eodem modo sit; quae successio et mutatio objectorum non repugnat uno voluntatis decreto intendi et eligi.

b. **Mutabilitas subjectiva** voluntatis est facultas mutandi suum decretum et electionem, ita ut quae objecta fuerant electa, jam nova electione rejiciantur; quae successio et mutatio electionum evidenter non nisi pluribus voluntatis actibus fieri potest.

3) Concedimus mutabilitatem objectivam voluntatis esse de essentia libertatis, neque hoc videtur probandum. Sed negamus de mutabilitate subjectiva.

Prob. Voluntas libera essentiali conceptu illa est, quae in suum actum habet expeditum dominium, i. e. quae in operando unum, habet expeditam potestatem non agendi, vel aliud agendi; *a.* in tali conceptu non includitur essentialiter potestas mutandi suam electionem in aliam electionem subjectivam; *e.*

Prob. min. Concipi potest prima electio: 1) aut talis ut non omnem objectivum eventum, vel non omnes objectivas eventuum conditiones et possibili-

tates praevidens, elegerit unum mediorum ordinem ad finem ultimum, postea mutandum nova electione: *a.* sive propter novam cognitionem, *b.* sive propter solum voluntatis beneplacitum;

2) aut talis ut omnia praevidens, decreto ad omnia sufficienti, ordinem unum mediorum aptum elegerit, jam non alia electione mutandum: *a.* sive propterea quod nulla cognitione accessura sit, *b.* sive propterea quod voluntas semel determinata jam non possit in aliam determinationem transire;

atqui: in prima est quidem mutabilitas subjectiva, sed quae *a.* sive ex defectu cognitionis, *b.* sive ex defectu firmitatis voluntatis oritur; — *in secunda* est quidem immutabilitas subjectiva, sed actus electionis fuit ita effectus ut potuisse aequo expedite aliud eligi, essetque in eligendo voluntas domina sui actus, ac poinde vere libera; *e.*

Coroll. Ergo quoties voluntas per plures successivos actus particularia successiva bona eligit, haec voluntas ut libera sit debet subjective mutabilis esse; sed si qua voluntas (divina) uno actu aeterno totam seriem bonorum particularium eligit, haec ut libera sit non debet subjective mutabilis esse, sed eligit cum pleno dominio sua electionis.

Propositio 68.

Ad exercitium libertatis sufficit judicium speculativum, non requiritur judicium practicum.

Notiones. *Judicium speculativum*, i. e. actus mentis quo res apprehensa sub ratione boni et mali voluntati proponitur ut appetibilis vel respubilis, v. c. « hoc est eligibile; » est ergo judicium particulare terminatum ad solam cognitionem.

Judicium practicum, i. e. actus mentis quo *res cum motivis* apprehensa proponitur ut eligenda, vel ut non eligenda reduplicative, v. c. « hoc est eligendum; » est ergo judicium particulare sed alliens voluntatem.

Stat. quaest. Contra Bellarminum et Sanseverino, dicimus cum Suarez, sufficere judicium speculativum ut voluntas habeat motivum quo determinare se possit. Sufficere judicium practicum non est probandum, cum nec negetur ab ullo, nec requiri aliud judicium amplius possit.

Prob. Voluntas fit expedita ad agendum, propositione objecti sub ratione boni vel mali cogniti; *a.* judicio speculativo voluntati proponitur objectum sub ratione boni vel mali cognitum; *e.*

Objic. 1º Voluntas non potest ferri nisi in objectum cognitum; *a.* cognitione requisita deest sine judicio pratico; *e.* — **Prob. min.** Voluntas debet hic et nunc velle seu eligere; *a.* solo judicio pratico objectum ut hic et nunc eligendum proponitur; *e.* — **R. c. maj.** — **n. min.** — **ad prob: c. maj;** — **c. min;** — **n. supp.** (non sufficere ut objectum proponatur ut eligibile, sed requiri ut proponatur ut hic et nunc eligendum).

Objic. 2º Objectum voluntatis est ens prout est bonum; *a.* proprium

intellectus speculativi est sola apprehensio veri; *e.* — *R. c. maj.*; — *n. min.* vel *d. min.* i. e. intellectus apprehendit tantum v. c. hanc rem esse vere hanc rem, *n.* apprehendit v. c. hanc rem esse vere magnam, *bonam*, utillem, futuram, etc, *c.*

Propositio 69.

Voluntas, posito etiam ultimo judicio practico, remanet libera sive quoad exercitium, sive quoad specificationem actus.

Stat. quaest. 1) Bellarminus et Sanseverino cum Thomistis docent voluntatem non solum motivum electionis a judicio practico accipere, sed etiam determinationem necessariam; dicendam tamen esse liberam, quia judicium illud sit a voluntate libera imperatum, contemplationem exclusivam motivorum unius partis imperante.

2) Contra hos sint duae probandae partes : a) de facto, etiam posito judicio ultimo practico, voluntatem esse liberam; b) theoretice, si posito tali judicio voluntas esset determinata, jam non explicari ejus libertatem ab adversariis, sed potius destrui.

Prob. 1^a pars (de facto). Teste experientia, ultimo judicio practico posito, homines bonum ab eo propositum respuunt, etiam reflexe agnoscentes ac sibi exprobrantes mali electionem; *a.* id non fieret si voluntas ab illo judicio determinatur; *e.*

Ad maj. « Video meliora proboque, deteriora sequor. »

Prob. 2^a pars (theoretice). 1° Voluntas in imperando contemplationem hanc exclusivam, aut libera est, aut non; *a.* neutro casu salvatur libertas voluntatis, si haec contemplatio requiritur; *e.*

Prob. min. 1 part. (si libera). Ad hunc ipsum actum voluntatis imperantis praerequireretur novum judicium practicum; quod iterum erit aut liberum, aut non; *a.* si liberum, redit argumentum in infinitum; si non liberum, perit libertas voluntatis; *e.*

Prob. min. 2 part. (si non libera). Judicium imperatum non erit liberum, neque extrinsece (imperatum a facultate non libera), neque intrinsece (elicitem a facultate non libera); *a.* sic ruit libertas voluntatis; *e.*

Prob. 2° Absurdum est dicere judicium practicum determinare voluntatem et ab ea determinari; *a.* ad hoc reducitur doctrina adversariorum; *e.*

Objic. 1° Voluntas in suum objectum tendit secundum ordinem rationis; *a.* ultimum judicium practicum est determinatum (i. e. intellectus hoc unum, et jam non illud vel aliud, esse faciendum decernit); *e.* — *R. d. maj.* rationis ordinantis seu illuminantis, *c*; imperantis seu necessitantis, *n.* — *c. min.* — *d. par. cons.*

Objic. 2° Si voluntas remaneret libera, seu judicio practico non determinaretur, homo absque ratione ageret. — *R. d.* absque ratione et motivo, *n.* contra rectam rationem, sed cum motivo aliquo opposito rationis saltem apparente, *c.*

Objic. 3° Vulgatum est axioma: nullum esse peccatum in voluntate sine errore in intellectu; et omnem peccantem esse ignorantem; *a.* si voluntas non determinatur judicio practico, posset esse peccatum sine errore vel ignorantia; *e.* — *R. d. maj.* sine errore vel ignorantia invincibili, *n*; vincibili, orto ex imprudentia et temeritate, *c.* (cfr. logic.) — *c. d. min.*

Coroll. Ergo cognitio intellectus per se et vi propria non influit physice efficienter in actum voluntatis; influit quidem moraliter, alliciendo, dirigendo.

QUAESTIO 3.

De extensione et radice libertatis.

Propositio 70.

Nec bonum in genere, nec beatitudo indeterminate sumpta, nec media ad eam quae appareant ut necessario connexa, electioni subjiciuntur.

Stat. quaest. Quaeritur circa quae objecta sit libera voluntas, seu eligere possit, quae vero ex necessitate appetit.

Notiones. 1) **Bonum in genere**, seu bonum in communi, est res habens notam boni, sed indeterminate, i. e. abstrahendo ab omni alia nota mala, et ab omni modo bonitatis (finitae vel infinitae, hujus vel alterius speciei).

2) **Beatitudo** est bonum perfectum facultatibus subjecti omni ex parte satisfaciens. — **Indeterminate sumpta** est bonum abstrahendo a modo et gradu quo satisfaciat facultatibus; — **determinate sumpta** est objectum concrete sumptum quod et quatenus satisfacit.

3) Bonum in genere et beatitudo indeterminata realiter idem sunt, ratione tantum distincta.

Prob. 1^a pars (bonum in genere). Nulla potentia potest esse indifferens, nec proinde libera, quoad rationem formalem secundum quam in omne suum objectum tendit; *a.* 1) ratio formalis secundum quam voluntas tendit in objectum, est bonum; et 2) in bono in genere nihil exhibetur nisi ratio boni; *e.*

Prob. maj. Inclinatio in rationem formalem sequitur ex natura (essentia) potentiae; *a.* indifferenta contradictorie opponitur inclinationi; *e.*

Prob. min. 1 part. Ex prop. 58, 59, objectum voluntatis non est nisi bonum, et quidem bonum appetentis.

Prob. min. 2 part. Ex notione boni in genere.

Prob. 2^a pars (beatitudo indeterminate). Id ad quod appetendum habetur determinatio ex ipsa natura proveniens, non subjetum electioni; *a.* ad beatitudinem indeterminate sumptam, habetur determinatio ex ipsa natura voluntatis; *e.*

Ad maj. Libera electio est aliquid naturae superadditum; *e.* ubi ex natura, ibi non libera electio.

Ad min. Homo destinatur ad beatitudinem ut ad finem suum ultimum

(intrinsecum', seu ad bonum et perfectionem suam ultimam (cfr. ontolog., cosmolog., ethic.); *a.* destinatio naturalis dicit determinationem in ipsa natura; *e.*

Prob. 3^a pars (media necessaria). Intrinsece contradictoria esset voluntas quae simul ad finem inclinaretur, et a mediis cum fine necessario connexis averteretur; *e.*

Ad antec. Medium quod ab intellectu apprehenditur ut necessarium ad finem, proponitur voluntati ut concretum initium consequendi finis, seu ut quasi pars initialis hujus finis; *e.*

Coroll. Voluntas, quoad finem ultimum seu beatitudinem, caret quidem libertate contrarietatis ac specificationis, i. e. nequit odisse, vel negligere, vel aliud preferre; sed non cogitur finem ultimum indesinenter amare, sicut de illo potest intellectus non semper cogitare.

Propositio 71.

Bonum infinitum, ubi intuitive cognoscitur, necessario diligitur; sed in praesenti vita ejus dilectio electioni subjacent.

Prob. 1^a pars (intuitive). Bonum infinitum cognitum ut est in se (intuitive), nullam continet rationem mali; *a.* tale bonum necessitat voluntatem; *e.*

Ad min. Electio non concipitur nisi aut ubi idem objectum sit simul aliquo saltem modo bonum (appetibile) et malum (odibile); aut ubi duo bona proponantur quorum utrumque aliquam bonitatem habeat, qua alteri preferri possit; *a.* bono quod nullam continet rationem mali, nullum aliud comparari vel preferri potest; *e.*

Prob. 2^a pars (in praesenti vita). Bonum infinitum, Deus, prout a nobis nunc cognoscitur: 1) non appareat ut satisfaciens omnibus potentias nostris, 2) sed appareat ut nonnisi difficile obtinendum; *e.*

Propositio 72.

Bona determinata omnia, dummodo ut media cum beatitudine contingenter connexa proponantur, electioni subjacent.

Prob. Id non necessario amat voluntas, quod ei sub qualicunque ratione exhibetur ut malum; *a.* bona determinata omnia sub aliquo saltem respectu apparent ut mala; *e.*

Ad maj. Homo potest mentem figere in objectum, potius ut inconveniens quam ut bonum; *a.* voluntas necessario trahitur tantum a bono qua tali, non qua malo; *e.*

Propositio 73.

Electio non fertur necessario in id quod ut melius apprehenditur.

Stat. quaest. 1) Constat experientia, voluntatem posse eligere id quod secundum se et absolute minus bonum est; neque de hoc quaeritur. — Sed

quum objectum formale voluntatis sit bonum apprehensum, quaeritur num voluntas possit eligere id quod ut minus aut solum ut aequale bonum percipitur.

2) Leibnitz censet voluntatem necessario adhaerere majori bono apprehenso, ac haerere inter duo bona ut perfecte aequalia apprehensa. — Libertatem vero definit potestatem deliberationem circa motiva instituendi, oblata motiva minus considerandi, ea a mente avertendi, novaque inquirendi.

Prob. 1° Si volitus esset necessario boni quod ut melius proponitur, jam voluntas esset determinata ad unum; *a.* sic perit libertas; *e.*

Prob. 2° Ipsum judicium, aliquid ut melius proponens, aut est necessarium, aut liberum; *a.* in hypothesi adversariorum neutrum teneri potest; *e.*

Ad min. 1 part. *Si necessarium,* perit omnis libertas!

Ad 2 part. *Si liberum:* aut habitum est hoc ipsum judicium ut melius, antequam poneretur, aut non; *a.* si prius, redit quaestio in infinitum; si posteriorius, hoc judicium liberum est actus non determinatus apprehensione boni melioris, quod repugnat hypothesi; *e.*

Coroll. 1^m Ergo voluntas potest rejicere melius ut eligat minus bonum; at tunc minus bonum non formaliter ratione minoritatis boni eligitur, nempe ratione privationis boni, seu mali; sed ratione suae bonitatis quam tamen habet, licet minor haec sit quam alia.

Coroll. 2^m Ergo inter duo bona perfecte aequalia (quae si unquam, certe rarissime inveniuntur) voluntas eligere potest.

Coroll. 3^m Quandoque arbitrium determinatur ad melius, non vi objecti, sed prioris intentionis, v. c. antecedentis volitionis melius eligendi.

Objic. 1° Voluntas non movetur nisi ex rationibus objectivis; ideoque ex parte ipsius boni voluti assignari debet ratio sufficiens cur voluntas illud prae alio eligat; *a.* talis ratio nequit esse nisi quod bonum volutum appareat esse majus quam cetera; *e.* — R. d. maj. 1 part. non movetur, i. e. non determinatur nisi, *n*; i. e. non allicitur nisi, *c*; — d. maj. 2 part. assignari debet ratio sufficiens determinans, *n*; alliciens, *c*; — c. d. min. ratio alliciens, *n*; determinans, *tr*; sed *n. supp.*

Objic. 2° Bonum minus quod boni majoris assecutionem impedit, verum malum est; *a.* voluntas nequit appetere malum; *e.* — R. d. maj. est secundum se, seu absolute malum, *n*; est respective malum, *c*; — c. d. min.

Objic. 3° Voluntas eligit quod magis placet; *e.* — R. d. quod deliberate magis placet, *c*; quod indeliberate, *n*.

Propositio 74.

Voluntas movet, ad modum agentis, intellectum et potentias sensitivas.

Stat. quaest. 1) In praecedentibus dictum est de extensione libertatis quoad objecta eligenda et appetenda; nunc de extensione quoad influxum voluntatis in alias potentias exercendum.